

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/I.
Tel. 33-46 — Poštni predal (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto VIII. — Štev. 7 (149)

UDINE, 16. - 30. APRILA 1957

Izhaja vsakih 15 dni

DEŽELNI STATUT BODI ZAŠČITA slovensko-furlanskega prijateljstva

Nekateri furlanski poslanci in senatorji demokršćanske stranke so predložili načrt ustavnega zakona o ustanovitvi dežele Furlanija-Juljska krajina s posebnim statutom. Listi so že objavili kakšen je ta načrt. Ugotovili smo, da ni v njem niti govora o naših manjšinskih pravic. To je seveda samo predlog nekaterih, a v kolikor smo zvedeli, bo v predlog vključeno tudi vprašanje slovenske manjšine na Furlanskem, ko bodo začeli razpravljati o njem v poslanski zbornici. Ker bomo mi živeli v tej novi deželi nam ni vseeno, v kakšnih narodnih in gospodarskih razmerah nam bo teklo življenje v novi deželi, ko bo enkrat ustanovljena.

Zvoni v pozdrav in v - slovo?

V naravi se spet prebujajo in kije nove življenje. V belo in rdeče cvetje so se odele naši bregovi in grape. V srcih se vzbujajo novi uvi in nade. Prazniki vstajenja kličejo in bodrijo vse ljudi k odrešujoči ljubezni. Ni ga poštenega srca, ki bi se zakrknilo in se ne bi odzvalo temu klicu, ki preraja naravo in človeka.

Vsemu svetu, tudi naši skromni domačiji, vsem našim doma in po svetu razkropljenim zvoni v pozdrav na ta praznik vstajenja.

Toda mi občutimo te dneve bolj kot praznik življenja. Tistega trpkega življenja, ki vodi skozi trpljenje v potnih srušah utrujenega našega človeka, ko skuša ugledati kosček svetlega sonca. Naš dan se je tako zasuknil, da smo bolj kot romarji v velikonočni procesiji, skrušena bitja, ki gredo kot je zapisal Cankar za težkim križem na goro. Križ je simbol naše zemlje.

Od vsepovsod iz vaških lin pritrukujejo zvonomi v vesel pozdrav pomladi in novemu življenju, v hisah odmeva smeh in veselje, na belem prtu se bahajo potice, v košu blestijo pisani piruhi. Na ponedeljek po prazniku smo jih nekoč sekali, v prešernosti se je mladina na barjarju zavrtela. Kdo bi ji zameril? Saj bo prekmalu okusila, da je boj še za pogačo bridek.

Pa bi ta in oni ob teh mislih nejevoljno porinili list po mizi, češ kaj si bomo kvarili veselo razpoloženje s temnimi mislimi.

Res je skoraj! Toda, ne zamerite, da vam, dragi bralci povemo, kar smo te dni brali v neki knjigi in občutili, ko smo prejeli neko pismo.

V tisti knjigi popisuje Tommaso Fiore težko življenje kmetov neke na jugu. Na par straneh je zgodba (Il catone all'inferno), kako je kmet prišel v pekel. Kar do bro se je tam počutil. Zato je peklenski poglavar zbral svoje vrage in jim je spreporil: »Tovariši, prišel je k nam neki gurač, ki trdi, da je v našem peklu dosti boljše, kakor v njegovem kraju tam zgoraj. Da ohranimo našo nadlvaro in ugled, hajte, poberite svoje orodje in umerimo jo tja gor, kjer je hujši pekel kot pri nas.« Kje je ta hujši pekel? morda na jugu, morda kje v Beneški Sloveniji — kdo zna?

V onem pismu pa piše nekdo, da prav v velikem tednu odhajajo iz naših krajev zadnje skupine izseljencev v tujino. Velikonočni zvonomi jim ne bodo zvonili v pozdrav, marveč v žalostno slovo.

Na klancu se bodo z bornim kovčekom na hrbtu morda zadnjič obrnili proti domači vasi, kjer bodo njih žene in otroci sami obhajali velikonočne praznike, le noč. Pristuhnilo bodo še enkrat kot hlapec Jernej zadnjim zvokom iz domače vasi in utonili v svet...

Tako je življenje v marsikakem kotu naše male domačije — toda v življenju so tudi praznični, sončni dnevi. Če jih še ni, bodo prav gotovo enkrat tudi za našega človeka in za našo zemljo zasijali!

Takrat, vi ki grebete v žilah tuje zem-

Proces za ustanovitev nove dežele se že vleče od leta 1945. Vodilni furlanski politiki v gibanju »Movimento popolare friulano per l'autonomia regionale« so se v letih od 1945-48 z vsilo zavzemali za furlansko avtonomijo. Takrat so bile vse politične stranke, demokristjanske stranke, proti avtonomiji in zato je ta, ki je bila takrat edina, ki se je zavzemala za deželno avtonomijo, žela nepričakovane volilne uspehe. On. Tessitori je že leta 1945 izdal publikacijo »L'Autonomia friulana«. Profesor G. F. D'Aroneo, ki je eden najvidnejših demokršćanskih predstavnikov Furlanije, je v letih 1946-47 izdal vrsto publikacij o furlanski deželi, o problemu avtonomij in obmejnih deželi.

Tessitori je bil za zaščito naše manjšine

Na seji ustavne skupščine (Assemblea Costituente) dne 27. Junija 1947 je sedanjí visoki komisar za zdravstvo Tessitori rekel, da bi z ozirom na patriotične za-sluge Furlanov in malo število Slovencev na ozemlju dežele morali podeliti posebno deželno avtonomijo zato, da bi zaščitili maloštevilne Slovence in ne Italijane, ki pač take zaščite v italijanski državi ne potrebujejo. »Bodoči administratorji dežele lahko ustvarijo tako upravno organizacijo, ki bi bolj elastično kot statut ostalih italijanskih pokrajin služila kot instrument za pomirjenje s sosednim narodom.« Popolnoma pravilno je nato Tessitori navajal desetletne dobre odnose med Furlani in Slovenci, ter bi bila zato ustanovitev avtonomne dežele pametna ne toliko rešitev lokalnega, pač pa splošno državnega problema. Tessitori je torej leta 1947 na najkompetentnejšem mestu, v ustavnem parlamentu zastopal pravilno mišljenje, da bi bilo treba dati deželno Avtonomijo Furlaniji tudi zato, da bi se v deželnem statutu zaščitile pravice Slovencev v okviru dežele.

»Movimento popolare friulano per l'autonomia regionale«, furlansko gibanje za avtonomijo, katerega predsednik je bil Tessitori, je izdal v novembru 1947 poseben načrt za »Statuto friulano«. Leto, dni kasneje pa je »Consulta friulana di studi regionalistica« izdala še novo shemo statuta za deželo Furlanija - Juljska krajina.

Dva furlanska načrta

V shemi statuta vodilnih demokršćanskih furlanskih politikov iz leta 1947 je rečeno v drugem členu: »Priznane so zgodovinsko že pridobljene pravice ljudstev v deželi. Dovoljena je uporaba furlanskega, slovenskega in nemškega jezika. Zraven uradnega italijanskega jezika.« V členu 5 je rečeno, da imajo pri delu na ozemlju dežele pravico domačini. V členu 22 je določeno, da ima dežela pravico izdajati zakone, ki bi garantirali v odnosu na državne zakone in mednarodne pogodbe pravice narodnih manjšin.

Načrt statuta, ki ga je leto dni kasneje, v letu 1948, izdala furlanska konzulta za deželna proučevanja in v kateri so sodelovali vsi pomembnejši sedanji furlanski politiki, tudi določa nekatere odredbe v korist narodnih manjšin. Člen 2 pravi: »V deželi je priznana enakopravnost državljanov neglede na jezikovno skupino, kateri pripadajo; ohranjene so zadevne etnične in kulturne značilnosti in tradicionalni inštituti.« Člen 13 pa

lje za črtnim kruhom in vi, ki se potite na bornih domačih tleh za šopom trave in skopim krompirčkom, boste zaslišali zvoniti zagorske zvone. Tedaj ne bodo zvonili več v slovo, slovesno bodo pritkavali, kajti tudi za vas je prišel svetli dan novega življenja.

Zatorej proč mračne skrbi, up naj se v srca vseli! S tem upom, ki naj vas budi in bodri, pošljite naš list vam vsem, dragi rojaki, kjerkoli živite, svoj velikonočni pozdrav!

določa: »Parlament je sestavljen iz 60 članov, izvoljenih po volilnem zakonu in po možnosti z zaščito predstavnštva manjšin, navedenih v čl. 2a.

Stališče Slovencev

Kaj naj rečemo mi Slovenci k vsem izjavam odgovornih furlanskih politikov v njihovem boju za deželno avtonomijo, kaj k vsem njihovim ugotovitvam, da so bili skozi stoletja nimar dobri odnosi med Furlani in Slovenci? Verujemo, da ne bodo zagovarjali takega statuta, ki bi pokvaril to dolgo stoletno sožitje med nami in Furlani. Furlani dobro vedo, da smo mi Slovenci enakopravnost z njimi zaslužili v naši skupni zgodovini, v naših skupnih krvavih žrtvah najprej pod beneško republiko in pod zedinjeno Italijo. Interes Italije in interes dobrih odnosov s sosedji narekuje on. Tessitoriju in njegovim političnim prijateljem, da bo statut za novo deželo Furlanija-Juljska krajina vseboval taka zaščitna določila za nas beneške Slovence, ki bodo ohranila in podpirala naš jezik, naše etnične in kulturne karakteristike. Kdo pa bo najbolj skupaj z našimi dragimi furlanskimi sosedji, s katerimi živimo stoletja v prijateljstvu, skrbel v novem deželnem parlamentu, da bodo naše etnične in kulturne pravice resnično ohranjene, če ne naši predstavniki, predstavniki Slovencev, kot so to že čisto pravilno določili furlanski odgovorni politiki leta 1948 v svojem načrtu statuta, ki ga je izdelala furlanska konzulta. In končno, kakšna naj bi bila ta enakopravnost, če ne bo dovoljen poleg uradnega italijanskega jezika še naš materin slovenski jezik, in sicer ne kot sedaj samo v oštariji, temveč tudi vsjerod, kjer to prava enakopravnost zahteva. Tega ne govorimo toliko na račun furlanskih zastopnikov, pač pa bolj kot opozorilo, da ne dovolijo v interesu Furlanov in države, da bi zmagali tuji nacionalistični krogi, tuji mišljenju furlanskega ljudstva. Ti se poživljejo na stoletno prijateljstvo med nami in Furlani, ti so pripravljeni tudi poteptati državne interese, samo da bi zmagalo njihovo šovinistično sovraštvo nasproti nam Slovincem.

Sueški prekop zopet odprt

Sueški prekop je bil zopet odprt za plovbo. Jugoslovanska ladja »Dinara«, ki je običala v prekopu, je med tem časom že prispela na Reko. Uradno je bilo odprtje kanala napovedano za dan 10. aprila. Položaj ob prekoku še ni popolnoma razčiščen. Diplomatska akcija med egiptovski vlado in Organizacijo združenih narodov je še vedno v teku. Egipčani so izjavili, da ima samo Egipt pravico pobirati pristojbine za prehod. (Naložena ladja plača okoli 7 šilingov za vsako tono, prazna ladja pa 3 šilinge 2 penja za tono). Egipt torej ne priznava Združenja koristnikov prekopa (SCUA), ki so ga ustanovile zahodne sile. Američani ne nameravajo ne gospodarsko ne politično pritiskati na Naserja, da bi sprejel takšno rešitev sueškega vprašanja, ki bi okrnila vrhovnost (suverenost) Egipta.

Skrb za zagotovitev kruha v Mantovi in pri nas

Ravnateljstvo tovarne sladkorja v Mantovi je pričelo demontirati tovarno. Zupan tega mesta pa je izdal odločbo, da se tovarna sladkorja zapleni. Do te odločitve je prišlo na skupnem posvetovanju občinskega odbora in zastopnikov vseh strank v občinskem svetu. Sklep župana je podprla tudi mantovska škofija. V odločbi je rečeno, da se je to zgodilo samo za obvarovanje sedanjega stanja tovarne, tako da se reši možnost zaposlitve delavcev.

Ako bi župani Nadiške doline, predvsem šempeterski in šentlenarški, vzeli enak ukrep proti podrtju tovarne cementa v

Vesele Velikonočne praznike

vošči svojim čitateljem in naročnikom
uredništvo in uprava „Matajurja“

Prehodi skozi italijansko-jugoslovansko mejo

V preteklem mesecu se je število ljudi, ki so se iz Nadiške doline poslužili ugodnosti obmejnega prometa, znatno povečalo. Skozi sedem obmejnih blokov je v marcu prešlo državno mejo 12.134 oseb, od teh je bilo 8.239 jugoslovanskih in 3.895 italijanskih državljanov.

Skozi obmejni blok v Štupici, ki je blok prve kategorije, je šlo seveda največ ljudi; prešlo je mejo 2.083 italijanskih in 4.427 jugoslovanskih državljanov. Skozi bloke druge kategorije in sicer v Učejji je prešlo mejo 40 italijanskih in 74 jugoslovanskih državljanov; skozi Most na Nadiži (Ponte Vittorio) 235 italijanskih in 1.636 jugoslovanskih; skozi Polavo pri Čaplitsčah 190 italijanskih in 794 jugoslovanskih; skozi Solarje pri Dreki 406 italijanskih in 996 jugoslovanskih; skozi Mišček v Idrijski dolini pa 403 italijanskih in 254 jugoslovanskih državljanov.

Ljudje iz jugoslovanskega obmejneg področja prihajajo v Čedad predvsem ob sobotah, ko je v mestu semenj. Prebivalci iz italijanskega področja pa obiščejo kraje onkraj meje največ ob nedeljah, ki jih

izkoristijo za izlete.

Število dvoletnikov, ki so prešli bloke, pa ni bilo veliko. Na njihve in v gozdove onkraj meje je odšlo 538 ljudi, semkaj pa je prišlo na svoja zemljišča komaj 58 dvoletnikov.

Z obmejnimi prometom so pri nas zelo zadovoljni, posebno Čedadci, ker trgovci prodajo mnogo več blaga kakor prej.

Skozi italijansko - jugoslovansko mejo je bilo seveda največ prometa na Goriškem. Tu je namreč prešlo mejo s propustnico 22.614 italijanskih in 47.148 jugoslovanskih državljanov.

Kratke vesti

SOVJETSKI POGOJI ZA ZDRUŽITEV NEMČIJE

Nemški diplomati so mnenja, da bi Sovjetska zveza bila pripravljena pristati na združitve Vzhodne in Zahodne Nemčije, ako bi se Nemčija proglasila za nevtrarno. Ameriške in vse tuje čete bi morale zapustiti Zahodno Nemčijo. Američani bi morali zapustiti tudi vojaška oporišča v Aziji.

JUGOSLAVIJA — BLIŽNJI VZHOD

Podpredsednik jugoslovanske vlade Svetozar Vukmanović, ki daje zlasti smer jugoslovanski gospodarski politiki, je te dni obiskal nekatere države na Bližnjem vzhodu; zadržal se je delj časa v Egiptu in se sestal z Naserjem. Iz Egipta je odpotoval v Libanon in Sirijo.

POLJSKI SRTOKOVNJAKI V JUGOSLAVIJI

Na podlagi sporazuma o znanstvenem in tehničnem sodelovanju se že več dni mudi v Jugoslaviji skupina poljskih strokovnjakov. Seznaniti se hoče z gospodarskimi in tehničnimi vprašanji s področja jugoslovanske lahke industrije in obrti.

PODBONESEC

SPUOMNILI SO SE TUD MARSINA

Ljetos smo paršili tud mi na varsto par javnih djelih. No, saj je bu tu ža čas, bli smo nimar zadnji par usaki reči, le par plačevanju dajli smo bli gor uzeti kot ta druge vasi, takrat nas njeso tje ven spustit. Ljetos nam bojo do konca nardil cjesto do Gorenjega Marsina an postavili bojo tud željezno nit, po katjeri bomo lahko spuščali težka brjemana iz Matajurja. Pogozdil bojo tudi brjeh Matajurja nad Marsinom. Tuó bo velikega pomjena, ker s tjem, če bomo znali runat z gozdom, bomo pardobili pravo premoženje za naše naslednike. Pa ne samo tuó. Drevje bo zadrževalo plazove, ki so bli sadá pogostokrat, kar je padu daž, an so djelali veliko škodo.

NOVA BUTJEHA U GORENJEM RONCU

U naši vasi še do nedaunega njesmo imjel niti adné butjehe, kjer bi mogu imjel niti adné butjehe, kjer bi mogu človek kupit kajšno rječ, use smo muorali hodit kupovat u dolino. Sadá pa nje već takuó. Sturmu Ignac je gor postavio butjeho u Gorenjem Roncu an je kupu tud kamjon, de bo vozu blaguó iz Čedadu al Vidmu u našo vas.

Biu je zadnji čas, de se je končalo naše tarpenje, za usak eto cukerja je korlo se tarkaj maltrati an kaj času se je zgubljalo po nepotrebnem. Troštamo se, de bo Sturam daržú nimar frišno robu na prvuđaj an de bo imeu nimar usegá u depóžitu.

REMO DOMENIS UMRU'

Zlo je pretresla uso našo vas žalostna noticija, dej je umrú Remo Domenis iz Podbonesca, star komaj 27 ljet. Mladi mož, ki je biu panetjer an je imeu svojo paneterijo, je šú z motorjem u Videm, de je nakupu nekaj materijala, kjer je imeu namjen modernizirati paneterijo. U Vidmu se je tjeu ogniti nekšnemu starčku, par tjem pa je izgubu kuilibrjo an padu na tla. Pejali so ga u špitau, kjer so mjeđihi povjedali, de bo ozdravu u petih dneħ, če ne pridejo komplikacije. Na žalost pa se je njegovo stanje še isti vičér

TIPANA

Kuó to se dogaja tu našem kumunu?

Judje no pravijo, ke bal u meu ministracjon našega kumuna tu roke zluódež, to bi tjelo tje sigurno ljeuše. Tuó to nje na bagula, to je sveta resnica. Par nas no ministrajó kumun demokristjanski možje, almankj takoviš no se sami sebe imenujejo, ke no se međ sabo odjajo, an tuó use zavoj stolá, to se kapí. Buoh jih se usmili!

A tuole to je šnjé nič: bi muorli vidati je ta na konseju. Kar no sedé ta za mizo od konseja súsje ukup, majedan u ne odpré ust, če ve uón uzomemo 'dnegá samega, ke onjo no tant on koj zalaja tu šindika, brez prežentati 'dne propušte konkretne. An pensati, ke so nam jih prežentali ran tej ne anjouce, te benedete može. Z družjem krajam to je segretarih, ke on se reži, posmehuje an giolde an dou po Taržizme pravi u kakih rokáh na je ministracjon tipajska. Problemi od kumuna so simpri ustavjeni, majednemu u se nančej ne sanja za je rišolviti. Oh, dobri ministracjon možje tipajškega kumuna! Bloze, ke sta, drugače buohvje kan smo tjeli jeti jo finiuat!

No djejo, ke intant no djelajo dobre afarje par nas dajjarji. Mi ne vjemó, če to je tuó rjes, a ne moremo stórti de mankuj pisati tuó, ke no judje pravijo, zat to če beti kompiti parti interesani dokumentati rječ, če na je rjesna ali ne. Dajjar par nas u potegne usako ljetu za dacijsko cjerke 3.000.000 lir (tri milijone), kumunu u plača pa cjerke 1.000.000 lir (dan milijon). Te rjes tuó? Dua milijona po ljetu uodanja? Može, to nje malo dua milijona. An zat to če beti tikeri tje dou po Laškem, ke u če reji: »i škla e son stupitz, no san fa i soj interes, la e je la nestre Amerike!« An dou »lje tje po Čenti, pasegiade z automobiljem, an financjament lište od bilance »indipendenti, perbacco...!«, ma dipendenti dal dazio, an intant opozicjon ne ba eliminana, tarnjá tu kumune to njebo, »dazio« u kontinua metati svoj frót, souse ta na špeže an fadije naših judi. Ljepe reči, pohlaularji od kumuna! A prej ali potém judje no če odprjeti oči an kar no je bojo odperli, to ne bo maj pozno.

KORJERA VISKORSA - NEME - VIDEM

Končno so autoritadi dali Pikinu koncesjon za potehniti fin tu Viskorsó lini-

poslabšalo. U jutranjih urah so ga pejali damu, a med potjo je umrú.

Renki Remo je biu zlo poznan po usej Nadiški dolini, ljudje so ga posebno radi imjeli, ker je biu podjeten an pošten mož. Zapuša ženo an malo četico. Družini an žlahti rankega izrekamo naše sožalje.

BLOK U ROBIDIŠCIH ODPRT

S 1. aprilom so odprli nou obmejni blok u Robidiščah, de bojo mogli ljudje s te an one strani meje hodit obdjelovat svoja polja. Ta blok je samo za tiste, ki posedujejo zemljišča tustran ali onstran meje.

GORJANI

Dvje listi za občinske volitve

Dne 5. aprile so tu segreterijo kumunal bié depožetane dvje listi za votacijoni kumunal, ke no če beti par nas 5. maja t. 1. Liste no njemajo političnega kolorja, ma če ve ledamo judi, ke no ta nanje kandiduajo, ve moremo reji, ke lista N. 1 na e zarjes formana od judi, ke non njeso upnete majednemu partidu, lista N. 2 na má pa za nosilca sedanjega šindika, ke u je socialdemokrat. Nič začuó, souse kandidati so domači judje, ke so se ta na liste ložli za narditi kej dobreš tu kumune. Tle par nas, ta lista, ke na bo uérba la na če beti lista, ke zarjes ne meritála fiducijo judi, zak tle tu Gorjani ospuodje njese se pačali tu tele reči tej, ke no se pačajo drugje, posebno po Nadiški dolini. Temu ve muoremo dodati, ke Gorjani te e unik kumun od naše provincije, ke partidi njeso ložli nuos tu votacijoni kumunal, an takoviš to bi muorlo beti simpri an pousode, zak interesi od kumuna no

njemajo majedne veze s partidi an kuj domačini no vjedó kako no morejo je rešiti. Takoviš to bi ne točalo tje u Nadiški dolini, ke ve mamó za aminištratorje najbuj ostudne fašiste, ki so se urinili tu demokristjanske liste, zatuó ke ko no so vjedali, ke no če beti sigurno votani, ne zatuó, ke so onešti, ma koj zatuó, ke so dali kapiti našim ženicam tu cjerkvi an von iz nje, ke te, ku je kandidat tana listi od križa, u je z Boam. An tekoviš fašisti no pridejo tu ministracjon anu zat nu djelajo tuó, ke ve souse vjemó.

Gorjani naj bo zatuó dan čemcien usjem našim kumunam. Imana kandidatnih list so težjelé:

Lista n. 1, ke na má za simbul gorjanski turan an zgoré pišeno »Per un comune democratico«: 1. Isola Sebastiano, 2. Zanitti Olivo, 3. Lucardi Renzo, 4. Ermacora Ernesto, 5. Toniutti Ettore, 6. Placearani Antonio, 7. Micco Cesare, 8. Lucardi Fortunato, 9. Isola Antonio, 10. Sommaro Pietro, 11. Zanitti Luigi, 12. Fratte Carlo.

Lista n. 2, ke na má za simbul goro Kvarnan an kostanjevo drevo: 1. Isola Alfonso - sedanjí šindik, 2. Dusefante Giacomo, 3. Ridolfi Valentino, 4. Marcon Pietro, 5. Lucardi Marino, 6. Chiandussi Antonio, 7. Cragnošini Giovanni, 8. Fratte Argenta, 9. Moro Palmira por. Franz, 10. Fratte Pietro, 11. Fratte Pietro, 12. Moro Domenico.

Od usjem 24 kandidatov sta koj dva Slovenja an ta so obadva Fratte iz Filipana. Iz vasi Brega to nje majednega kandidata, zak u nje teu majedan Brežen acetati. Judje tle no če, ke to se njih vas priključi Brdu, katjeremu kumunu no gravitirajo an so najbuj bliz. Tu Filipanu to je na situacijon 'dnaka; tle judje no če, ke to se priključi njih vas Čenti, zak na e buj bliz an komuda. Gorjanski kumun u šteje use skupaj 1465 judi, od tjeħ to jih manča od kiše 600 do 700 judi, skuaje pou. Votanti, ke so ta domah, so koj stari judje.

JAZ NADOMESTUJEM OČETA, KI JE ODŠEL PO SVETU

SV. PETER SLOVENOV

Kaj je v Ažli?

Ažla je najbolj velika vas u Nadiški dolini in ni ga Slovenja, ki bi je ne poznal. Zalostno pa je, da moramo sedaj pisati nič kaj lepega o tej vasi.

Če se človek spreha pa Ažli in da ima dobre oči, bo videl nekaj, česar mu gotovo ne napravi dobrega vtisa in vonjal bo nekaj, kar mu bo zelo razdražilo nos.

Ko se pride iz Čedadu v Ažli, se zagleda prve razvaline podrtih hiš in po vsej vasi je mnogo takšnih. Po sredi vasi pe-

lje asfaltirana cesta, ki pa nima niti na eni in niti na drugi strani »kUNETEK«, po katerih naj bi se stekala voda. Ko močno dežuje, voda prodira iz ceste v nekatere hiše. Tudi več gnojšč je brez odtoka in da bi z nečistočo dosegli svoj vrhunec, je speljala reka zelo kulturna oseba odtoknico od svojega stranišča do aželskih »šteng«, to je na pot, po kateri hodijo ljudje iz Ažli in tisti, ki romajo na Staro goro. Tako morajo ljudje vonjati tisti znani neprijetni in nezdravi duh.

Potrebno bi bilo, da bi pogledala vse te reči sanitetna komisija, posebno pa če pomislimo, da je že tako slabo zdravstveno stanje ljudi v Ažli.

To kar smo zgoraj napisali, nas zelo čudi, da smo videli v Ažli. Če bi se to dogajalo v kakšni drugi vasi v hribih, v kateri ni kulturnih ljudi, do katerih ne pride niti cesta, da ne govorimo drugih neugodnosti, bi nas to ne čudilo. Toda Ažla je na ravlini. Skozi njo pelje asfaltirana cesta, je najbližja Čedadu, kar dosti upliva in pomeni glede modernizacije. Naši občinski svetovalci bi morali posredovati na občini, da bi ta potem primorala omenjeno osebo, da se drži predpisov, ki jih zahteva higijena.

STANOVANJSKA KRIZA

Ceglih so u zadnjih ljetih nardil u Špetru več novih hiš an stare popravili, je še nimar težkuó za udobit stanovanje. Par nas je »Istituto«, škula media an škula profesional, kjer uči use pouno profesorjeu an maeštru, a tile se ne morejo usak dan vozit u Špetru iz Vidma ali kajšenga drugega mjesta. Dosti jih je tud, ki parpejejo za sabo družino an tile muorejo seveda imjet več ku adno kamero na razpolago. Potlé imamo u Špetru tud hišalnico (Casa di ricovero), kjer je okupanega več personala an dosti od tjeħ muora si ušafat strjeno zunaj. Pa tud financiarjeu an karabinerjeu je dosti par nas, ki imajo svojo družino an nucajo hišo.

Kamunski konsėj je zatuó zaprosu kompetentne oblasti, de bi intervenirale za fond, ki bi služu za gradnjo INA hiše, ki bi mogla dati usaj nekatjerim družinam komodno strjeħo. Troštati se je, de bo prošnja uslišana, saj je malo takuó potrebnih krajev kot je Špetru. Korlo bi pa nardit več ku adno hišo, de bi se kontentalo use.

U ALTOVICI BOJO IMJELI CJESTO

Že pred nekaj ljeti so začeli djelat cjesto, ki bo vezala Altovico z dolino, a zavoj pomanjkanja denarja so muorali z djeli ustaviti. Pretekli tjeđan pa so spet začeli naprej djelat an troštati se je, de bo cjesto ljetos nareta. Altovica leži na rebrah brjega an do tje vodi le slaba staza, zatuó je živjenje še buj tarduó, ker kor prenašati usa brjemana na harbtu. Stroški za nardit tisto djelo bojo znali več ku tri milijone lir.

DREKA

GROB NA JUSKI ZEMLJI

Zvjedeli smo, de je dne 9. marca umrla u Tamines (Belgija) 34 ljetna Marija Gus, rojena Rutar, doma iz Dobenj par Dreki. Ranka, ki je bla mati treh otruk an je šla za možem u Belgijo, se u tej dazeli nje počutila ankul dobro. Šla se je zdravit tud damu, a nič ni pomagalo, muorala je umrjet an zapustit male otročice an moža, ki se bo muoru sadá še buj maltrat za uzredit otroke. Naj ji bo lahka juška zemja!

PRAPROTNO

BORDONI AN SALAMANT BOJO IMJELI VODO

Zvjedeli smo, de se bojo u kratkem začela djela za napejavo vodovoda u vasi Bordoni an Salamant. Stroške bo krila daržava.

U KLINACU BOJO ODPRILI OBMEJNI BLOK

S 1. majem bojo odprli obmejni blok na Klinacu v Idrijski dolini, ki je biu preko zime zaprt. Takuó bojo mogli iti ljudje s te an one strani obdjelavat svojo zemjo.

FOJDA

NEEKSPLODIRANA BOMBA

Kar so b'e 1. aprila sudajške vaje na Ivancu nad Čenebojo, je ostala adná bomba neeksplodirana. Povjedani kraj je zatuó zlo perikulouzan an zatuó so postavili u tisti okuolici več kolou an kartelou, de bi se judje varvali perikulja. Te, ki bo bombo obrjetu, naj tuó sobit povje na kumunu ali karabinerjem.

TAVORJANA

U MAŽEROLAH BOJO POPRAVILI VODOVOD

Pretekli tjeđan je paršla u našo vas potrebna komisija, ki jo je vodu naš šindik de so pregledali vodovod. Naš vodovod je star skoraj 100 ljet an tuó se vje, de se po tarkaj duzem času tud vederba an obnuca. Nimar so ble kajšne okvare an takuó smo bli dostikrat brez vode an učasih glih u poljetni gorkuotí. Že več ljet smo prosil na kamun, de bi se nas usmili an takuó smo končno le dočakali, de so se zganihi. Kakor smo čuli pravit, bojo sedanje cementove cevi zamenjali s metalovimi Manesmann cevmi. Takuó bomo imjeli tud buj zdravo vodo, kjer voda, ki jo pijemo sadá, je tud malo zdrava. Cementne cevi so razpokale an u razpokah se nabjera luža, ki potlé gre u vodo an takuó je bla voda dostikrat motna, posebno, kar je padu daž.

ČEDAD

NEEREČA PO NAŠIH VASEH

Makorič Aldo iz Prapotnega je muoru u špitau, ker je padu s senika an si zlo mu čampno roko. Zdraviti se bo muoru mjesac dni.

Majon Albert iz Kala pri Podbonescu se je par Briščih zaletu s svojim motorjem u auto, ki ga je vozu Codutti Emanuel. Par trčenju se je motorist močno udaru u glavo an u koljeno.

Tud Batistič Mario iz Sarženta an Succo Valentin iz Lipe sta se ponesrečila z motorjem an se bosta muorala zdraviti kajšnih deset dni.

Costaperaria Ema si je zlomila nos, kar se je auto, s katjerem se je pejala iz Čedadu u Videm, zaletu u njek drug auto. Zdraviti se bo muorala u videmskem špitau najmanj dvajset dni.

Precej hudo se je poškovóvu par padcu iz motorja tud 21 ljetni Cudicio Danilo iz Špetra.

Po ljesnicah je padu 49 ljetni Vidoni Renato iz Fojde an se zlo močno udaru u glavo. Njegovo stanje je zlo resno zavoj pretresa možganu.

Makorič Mario iz Tavorjane je muoru na hitroma iti u špitau. Mož se je urjezu pred dnevi u čampno roko an potlé je začutu zlo hude bolečine. Mjedihi so si pridržali prognozo, ker se boje, de je nastopu tetanus.

Desetljetna Di Florjano Bepina iz Režije se je močno usjekla u desno koljeno. U špitau so ji muorli rano zašit s sedmi mi punti.

Močno se je udaru u glavo Trinko Adrian iz Sovodenj, kar je djelu na puoju. Zdraviti se bo muoru deset dni.

Stjeriljetna Petrič Jole iz Sovodenj se je urjezala z runčeju u čampno roko takuó močno, de so jo muorali pejati u špitau.

Peter Cornelijo an Culvan Natale iz Petjaha pa sta imjela nesrečo, kar sta se parpejala iz Kobarida z automobilom. Kar sta parvozila pred italijansko dogano na kunfinu je postalo Corneliju, ki je vozu auto, slabo an takuó sta se zaletjela pod cjesto. Cornelijo se je močno udaru u desno ramo, auto pa je ostu zlo poškovovan na robu Nadiže.

POLJETNI URNIK BUTJEH U ČEDADU

Od 1. aprila pa do 30. setemberja t. 1. bo u veljaví tale urnik butjeħ.

Butjehe jestvin ob djelounikih: od 8 do 12 an od 15 do 19; ob sejmih an ob sobotah pa od 8 do 13 an od 15 do 19; ob nedejah zaprto.

Pekarije, pastičerije an mlekarne ob djelaunikih: od 7 do 12,30 an od 15 do 19; ob sejmih an sobotah pa od 7 do 19; ob nedejah so pekarne odprte od 7 do 12, mlekarne od 7 do 12 an od 16 do 19; pastičerije od 7 do 12 an od 15 do 19.

Cvetličarne ob djelaunikih: od 8 do 12,30 an od 15 do 19; ob sejmih an sobotah od 8 do 13 an od 15 do 19; ob nedejah od 8 do 13.

Mesnice ob djelaunikih: od 6 do 12; ob sejmih an sobotah od 6 do 13 an od 17 do 19; ob nedejah od 6 do 11.

Manufakturne butjehe an urarne ob djelaunikih: od 8 do 12 an od 15 do 19; ob sejmih an sobotah od 8 do 19.

Butjehe z železnino (aprila an maja) ob djelaunikih: od 8 do 12 an od 14,30 do 18,30; ob sejmih an sobotah od 8 do 13 an od 15 do 18.

O celjenju drevesnih ran

Pri oskrbovanju sadnega drevja je treba večkrat zaradi prevelike gošče ali zaradi poškodb odstraniti kako debelejšo vejo. Pri tem pa delajo sadjarji pogosto napake, ki se pozneje hudo maščujejo.

Največkrat vidimo na drevju štrčje od odrezanih vej, ki se s časom posuše in začno trohniti. Trohnoba se razširi na deblo, da nastane v njem duplina, v katero zateka voda, ki pospešuje gnitje debela in propadanje drevesa.

Da ne zagrešite takih napak, odrežite vejo tik nastavka ali stebila, vendar ne preveč v živo, tako da ne poškodujete vejnega kolobarja, odebeljeno nabrekli- no, ki obdaja vejo pri nastavku. Z odrezom veje tik vejnega kolobarja napravite najmanjšo rano, ki jo v kolobarju nabrane hranilne snovi kmalu zacelijo. Da je rana čim manjša, odrežite vejo vedno pravokotno, pri tem pa skrbite, da se ne začesne in ne napravi na debelu rane, ki se počasi celi ali pa sploh ne. Da veje pravilno odrežete in se ne začesne, jih odrežite najprej na daljše štrčje, ki jih dokončno odrežite tik vejnega kolobarja tako, da zarežete vejo oziroma štrcelj, najprej spodaj tik vejnega kolobarja, nato nastavite žago na zgornji strani nasproti spodnji zarezi, da se sredi veje rezi strneta in odločita vejo oziroma štrcelj od debela, ne da bi se začesnil. Rano obrežite z ostrim nožem ali rezilnikom, ne da bi poškodovali kolobar. Da se lesni del rane ne izsuši in ne začne trohniti ali gniti, ga naterite s tekočim lesnim katranom ali zamažite z dobro cepilno smolo. Za silo ustreza tudi s kravjekom predelana ilovica. Da se maža ne posuši in odpade ali da je ne izpere dež, jo povežite s kakšno cunjjo.

Tako odrezane in zavarovane se kmalu zarastejo, ne kaze in ne kvarijo dreves.

ZA NASO gospodinje

Da bo vedno dovolj solate

Solata je najbolj znana in razširjena, pa tudi najbolj zaželjena okrepčujoča in osvežujoča zelenjava. Vsaka gospodinja je želi imeti dovolj in ob vsakem času.

Različni narodi uživajo različno pripravljeno solato. Nekateri jo kuhajo, drugi uživajo surovo s sladkorjem, tretji jo zabelijo s smetano, četrti jo pripravljajo zopet drugače. Najbrž bi naše gospodinjice ne ustregle, če bi jo pripravile na en ali drug navedenih načinov, zato se bomo držali pri nas najbrž dosedanjega.

Pravijo, da napravijo dobro solato trije: modri, zapravljivi in skopi. Dodajmo še četrtega, ta je snažni. Nabrano solato dobro otrebijo, opero v več vodah in odcede. Do tu opravlja snažni svoje delo.

FRANC SALEŠKI FINZGAR

OGLEDNIKI

Svarun je razposlal spretne mladeniče na ogled. Naročil jim je, naj se na večer vrnejo in povedo, kje bi se sledila Hilbudijeva vojska. Prepričan je bil, da bo prekorajil Bizantince Donavo pred zimo, da si nabere plena za ostrog. Zato je sklenil pozvedeti za njegov pohod in ga zagrabiti iz zasede. Naročil je vsem, naj pobrusijo sekire, priroste kopja in meče. Strelci so se morali vaditi ves dan,

Kaj bomo delali tale mesec

V SADOVNJAKU je treba novo posajeno drevje v suši zalivati in prerahljati kolobarje. Ko so se drevesa z zemljo vred dovolj posedia, jih privežite trdneje h kolom. Cvetiče drevje, zlasti breskve in marelice, zalivajte ob deževju z gnojnicco, kateri dodajte superfosfata in pepela. Drevju s šibkimi vejami narezujte lub, da se pospeši jačjenje debel. Pri precep- ljenem sadnem drevju pregledjte vezi, če so popustile jih obnovite. Precepljeno drevje, ki ni odgnalo, cepite ponovno na lub. Škropite sadno drevje takoj po cve- tju proti jabolčnemu zavijaču in proti škrlupu. Zatirajte prve listne uši, da se ne razmnožijo. Odstranjajte vodene po- ganjke na korenjačah in deblih.

V VINOGRADU izvršite prvo škrop- ljenje z dodatkom žveplenih pripravkov. S tem izvršite dvojno del hkrati, škropite in žveplate. Izvršite mandanje ali pletev trt. Pustite samo rodne mladice in one, ki so potrebne za vzgojo trte v nasled- njem letu. Ozelenele vinograde, ki ste jih v jeseni okopali, ponovno plitvo okopljite. Zveplajte prazne sode, da ne plesnijo.

NA VRTU IN NJIVI se zgodnja zele- njava lepo razrašča, kosnejše setve kale. Rahljajte zemljo in zatirajte plevela. Pri pletvi in okopavanju redčite pregoste setve. Sadite razne zelenjavne sadike, toda pazite, da ne pregloboko in da ne

prikrivite korenin. Koncem meseca lah- ko sadite tudi nizki in visoki fižol. V plitve jarke, v katere ste nasuli komposta, sadite seme kumar v razdalji po 5 cm. Seme lahko posadite prve dni maja. Ob toplih in suhih dneh začno napadati zelenjavo bolhači. Pojavijo se tudi drugi škodljivci. Najuspešneje jih zatirate z DDT praškom.

NA LEPOTNEM VRTU posadite go- molje dalj in gladijol. Setje še razne letne cvetice in posadite zabočke za bal- kone s pelargonijami, fuksijami, petuni- jami, kapucnički in drugimi. Sobne cve- tice prenesite na vrt.

Zakaj so svinjaki vlažni

Vlaga se nabira v tistih svinjaki, ki nimajo pravega oduška, to se pravi v prostorih, kjer se porabljen in izprizen zrak v hlevu ne more stalno obnavljati z zunanjim zrakom. To napako vidimo zla- sti tam, kjer so pregrede med koti, ste- ne ali celo strop betonirani. Takšno zi- dovje je mrzlo in na njem se zgoščujejo hlapi toplejšega zraka v vodne kapljice. Včasih so takšni prostori tako vlažni, da kar kaplja od stropa.

Drugo kar povzroča vlago v svinjaku je slab odtok izcedkov zaradi neprimer- ne kanalizacije. Izcedki se zadržujejo na ležiščih prašičev ali v odvodnem žlebu. Prašiči, zlasti spomladi, začnejo po- kašljevat in končno zbolijo na pljučih.

V vlažnem svinjaku je zmeraj vlažna tudi stelja. Zato vidimo, da se živali po- zimni ne morejo nikdar dovolj ogreti. Mla- di prašiči se tresejo in stiskajo drug k drugemu. Razen tega se v vlažnem hlevu razvijejo razne kužne bolezni.

Tretje, kar pospešuje vlago, so korita. Prašiči pri krmiljenju pomočijo ves pro- stor pod koritom. Razen tega se pod ko- ritom in pred njim nabira razna nesna- ga in stelja. To ovira odtok mokrote in povečuje vlažnost.

Kako odpraviti te napake?

Kjer je zidovje mokro od talne vlage, je treba zid izolirati s strešno lepenko. Tlak izolirate tako, da na zemljo nasu- jete plast gramoza in nanjo še plast žlindre.

Da bodo prašiči imeli suho ležišče, pre- gradite kot na ležišče in na blatišče.

Ker vgrajena korita povečujejo vlago v svinjaku, je najbolje, da prašiče krmi- te izven svinjaka. Pri tem se prašiči tudi

je, da tako prijazno, tako polno svobode še ni nikoli sijalo sonce. Ali to svobodno sonce bi rad zasenčil Hilbudij, krščenik, njemu in njegovemu rodu, ki je prosto gonil čredo po daljnih stepah, ki je svo- boden iskal plena, koder je hotel. Iztok se je trdno nadejal, da bodo mladci, ki jih popelje on v boj, pomendrali Bizan- tince in pregnali temni oblak, ki se je obesil pred jasno sonce njegovih dedov.

Konji so se uznajili, sonce je stalo vi- soko. Majhen potok, od katerem so jaha- li, se je izlil iz soteske, porasle z gostim gozdom. Pred Iztokom se je širila gola planota, po kateri se je upogibala trudna jesenska trava.

Pridržal je konja in počakal spremije- valcev.

»Razjahati moramo! Če jezdimo po tej planoti, naš utegnejo zapaziti bizantins- ki ogleduhi. Potem je vse izgubljeno. Zato odvedimo konje v gozd, tam jih eden straži in napase, drugi trije pa se prerijemo po travi in grmovju do onega- le grička, ki se dviga iznad planote. Če mi je rekel, da se vidi od onod Do- nava in onkraj reke Hilbudijev ostrog.«

»Iztok, daleč je grič. Komaj če do noči dospemo do njega.«

»Moramo! Rado, ti čuvaj konje, dokler se ne vrnejo! Če nas še ne bo, ko leže noč, nam jahaj naproti; tuli kot volk, da se snidemo!«

Iztok je govoril kot poveljnik, ki ima oblast. Nihče mu ni ugovarjal. Poskakali so s konj, Rado je prijel za uzde in zavil z živalmi v grič, da bi jih skril in na

Kako gnojimo koruzi

Koruzi je treba gnojiti predvsem s hlev- skim gnojem, ki ga je treba podorati. To gnojenje mora biti izpopolnjeno s super- fosfatom. Koruza potrebuje takoj prve dni svoje rasti mnogo dušika, ki ji ga lahko nudite s solitrom. Soliter je po- treben zlasti po hudi zimi, ko spomladi še ne morejo prejemati dovolj dušika iz hlevskega gnoja. Koruzi je treba prvič pognojiti z dušikom ob setvi: po 100 kg gnojila na ha. Drugič gnojite pri prvem okopavanju: po 50 kg gnojila na ha. Če so rastline slabotne zaradi neugodnega vremena, smete uporabiti pri drugem gnojenju 100 kg solitra na ha. Paziti pa morate, da soliter ne pade v zalistje mla- dih listov korusa.

nekoliko razgibljejo, kar je posebno ko- ristno za mladice.

Najučinkovitejšo sredstvo proti vlagi pa je zračenje hlevov. Za dovod zraka položite tik pod stropom lesene cevi. Ker je svež zrak težji od toplega hlevskega zraka, se polagoma spušča k tlom. Odvod- na cev pa naj bo pri tleh, naj gre skozi strop in se končuje nad streho. Taka od- vodna cev bo delovala kakor dimnik pri pečeh. Zrak v tako urejenem svinjaku stalno kroži, ne da bi se čutil prepah.

Zažveplajte prazne sode

Ko ste izpraznili sod, ne puščajte v njem drožja niti eno uro. Takoj odstrani- te grampo in sod skrbno operite z mnogo vode. Nato naj se sod osuši. Osušenega zažveplajte. Za žveplanje rabite 2 grama žvepla za vsak hektoliter. Toliko ga je navadno na azbestnem traku, torej je en trakec primeren za en hektoliter prostori- ne. Kletarsko žveplo v kolescih je rav- ni tako dobro. Mala kolesca tehtajo 5 gramov, torej zadostuje za 2 in pol hek- tolitra prostornine; večja kolesca vsebu- jejo 10 gramov žvepla, torej porabite eno za 5 hektolitrov. Lahko pa rabite tudi na- vadno žveplo, ki zgori v posebnem gorilni- ku za žveplo. Za vsak hektoliter prostori- ne sežgite 2 grama navadnega žvepla. Potem sod zamažite.

Do trgatve pa ne bo zadostovalo samo enkratno žveplanje sode, ker se žveplo oziroma njegov plin izgubi. Zato morate žveplanje ponoviti in sicer vsakih 6 ted- nov ali vsaj vsakih dva meseca.

Če žveplo noče v sodu goreti, potem je sod pokvarjen, najbrže kisel. Tak sod morate posebno skrbno oprati.

varnem napasel.

»Ti greš na levo, ti na desno, jaz po sredi! Vrh griča se snidemo!«

Hitro so se ločili. Brez steze in brez ceste je bila ravan. Visoka trava jo je krila, tu in tam se je razpenjalo grmi- čevje. Nikjer ni bilo sledu konjskih kop- pit. Hilbudij že dolgo ni jahal tod. — Mladci so se zarili med travo in se pla- zili naprej previdno in hitro kakor mla- di lisjaki. Komaj so bili nekaj sto kora- kov oddaljeni, že bi ne bil nihče razlo- čil, da lazijo po travi človeška bitja. Včasih so popolnoma izginili, včasih se je zamajala visoka trava, kakor bi dah- nil veter vanjo.

Iztok je ril silno hitro naprej. Pot mu je polzel po obrazu, pa se ni zmenil. Po plečih ga je često oprasnila bodeča veja; še začutil ni. Trgal je spotoma zelene bilke in sočne liste ter jih žvečil, da si je tolažil žejo. Dihal je globoko, nosnice so mu plale, kakor bi pihal mlad mer- jasec skozi dobrovo.

Ustavil se je pri samotnem drevesu, ki ga je bil polomil čez leto vihar. Zlezel je v njegove veje in sedel, da bi si za tre- nutek oddahnil. Oko mu je iskalo griča. Bil je že bliže, vendar je bila ravnina še kakor morje med njim in hribcem. Ali pogum mu ni upadel. Oči so se mu sve- tile kakor sokolu; predrl bi rad s pogle- dom grič in zazrl široko reko in za njo Hilbudijev tabor.

Kar se nekaj zableščil pod gričem. Ka- kor bi svetel plamen svignil in hitro

CENE NA DEBELO

ZIVINA ZA ZAKOL	
	po kg.
Krave	L. 175 do 250
Voli	» 270 » 285
Janice	» 275 » 295
Teleta	» 450 » 475
Jagnjeta	» 350 » 400
Kozličji	» 450 » 500
Ovce	» 150 » 160
Prašiči	» 310 » 350

ZIVINA ZA REJO	
	po glavi
Krave mlekarice	L. 131000 do 190000
Janice breje	» 137.000 » 182000
Prašiči (12 do 20 kg)	» 7300 » 10300
PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA	
	po kg.
Piščeta	L. 540 do 575
Kokoši	» 535 » 570
Purani	» 550 » 580
Gosi	» 400 » 450
Zajci	» 365 » 390
Jajca (po 100)	» 1900 » 2000

ZITARICE	
	po q.
Pšenica	L. 6850 do 7000
Sjerak	» 4500 » 4700
Oves	» 4800 » 5000
Rž	» 5500 » 5800
Ječmen	» 5750 » 5900

SADJE IN ZELENJAVA	
	po kg.
Krompir	L. 20 do 30
Radič	» 80 » 150
Jabolka	» 20 » 60
Hruške	» 40 » 80

SIR IN MASLO	
	po kg.
Sir do 2 meseca star	L. 430 do 460
Sir čez 2 meseca star	» 450 » 500
Mlekarniško maslo	» 860 » 920
Domače maslo	» 800 » 820

DRVA IN OGLJE	
	po q.
Bukova suha	L. 900 do 980
Bukova surova	» 800 » 860
Mešana mehka	» 500 » 560
Oglje	» 5000 » 6000

GRADBENI LES	
	kubični m
Bukev	L. 16000 do 18000
Smreka	» 22000 » 24000
Oreh	» 22000 » 28000
Jesen	» 14000 » 16000
Česnja	» 17000 » 18000
Bor	» 20000 » 21000

menjava DENARIJA

Dinar (100)	81
Funt šterling	6425
Napoleon	4950
Dolar	632
Franc. frank (100)	153
Funt šter. papir	1685
Avstrijski šiling	24
Belgijski frank	12,50
Švicarski frank	148
Zahodnonemška marka	152

ugasnil. Iztok se vzpne skozi veje, za- senči z roko oči in gleda v daljavo.

Zabliskalo se je vnovič in spet in spet. Ni dolgo gledal, da je natančno razločil tri jezdece, ki so jahali proti njemu. Le- sketali so se oklepi, svetili so se šlemi.

Iztok je zažvižgal kakor ptica ujeta, da je opozoril tovariša na nevarnost. Od- zvala sta se mu. Pomudil se je še neko- liko v gostih vejah, jezdeci so se v hi- tren diru gnali proti njemu. Srce mu je prvi trenutek vzplalo. Za pasom je imel samo kratek nož in pomislil je, kako ga razsekajo Bizantinci, če ga dobe. Dobro, da je trava polegla, da ne opazijo zle- pa njegovega sledu. Legel je na trebuh in se kakor kača plazil po tleh proti goste- mu robidovju. Veliko, nizko grmovje je ležalo kakor zaplata sredi stepe. Zaril se je po vseh štirih v goščavo. Vanjo ne pri- de nihče s konjem.

Srce mu je tolkalo od neučakljivega hre- penenja. Zamislil si je, da morda ugleda- jo njegovo sled, da razjahajo in ga poiščejo v skrivališču. Segel je za pas po nož in natančno preudaril, kako bo pla- nil nad prvega in mu zarinil rezilo v gol- taneč; druga dva se preplašita, vtem pa bo on že pri konjih, enega zasede v sko- ku in odvihra preko stepe. Tako se je vzvil v to misel, da je vzbočil hrbet ka- kor mačka in hrepeneče čakal plena.

Ze so se čula kopita. Zamoilko so do- nela po suhi ravnini. Vedno bliže so pri- hajali. Tu so! Iztok je videl skozi majhno luro v grmovju bleščečo opravo, zahotelo

DANSKA
PRAVLJICA:

Čarobni klobuk

Nekoga dne je na gričku sedel pastirček. Prav ta dan je bila v sosednji vasi velika veselica; in ko je zvonilo poldne — kot je bilo zmeraj v starih časih, — je zaslišal v hribu strašanski krik in vik in je razločil vedno enak klic: — Kje je moj klobuk? Kje je moj klobuk? —

To se mu je zazdelo čudno in naenkrat mu je padlo v glavo, da je zaklical:

— Ali ni tudi zame kakšen klobuk?

— Ne, — zaklical neki glas.

— Je, — je zaklical drugi. — Tukaj je stari očetov klobuk. — In iz griča je prišel stari očetov klobuk za fantiča.

Takoj si ga je posadil na glavo in sedaj je mogel videti, kako teče proti vasi brezštevna množica škrtatov.

Tudi pastir je šel domov h kosilu. Toda ni mogel pogoditi, kaj je to: vsi ljudje, ki jih je srečeval, so šli tesno ob njem in bi ga skoraj pohodili: in če je koga nagovoril, se je ta začudeno ozrl in mu ni odgovoril. Slednjič se je le spomnil na klobuk in se domislil, da utegne biti klobuk kriv, če ga ljudje ne vidijo.

Komaj mu je to padlo na pamet, že se je spomnil, kako imenitno bi bilo, če bi šel na veselico. Šel je in hodil svobodno med gosti, nihče ga ni videl.

Ko so gostje sedli k mizam, je videl sedeti med njimi skrivnostno število škrtatov, ki so korajžno prigrizovali, tako da ljudje niso zapopadli, kam so izginjale jedi, ki so jih nosili na mizo in ki so jim kar izginjale pod rokami.

Fantič se je tudi poslužil tega, kar je bilo, in si je priskrbel izdatno malico najboljših jedi, kar je mogel. Ko je imel želodec poln, si je mislil: moji stari mater doma tudi ne bi škodilo malo dobrega prigrizka. Pokušal je pogače, pečenke in vina in drugih dobrih stvari ter jih je skrivaj odnesel.

Mati se je zelo razveselila, ko je zagledala vse te dobrote in oba s fantom sta mislila, kako lepo bi bilo, če bi imela kaj še za drugi dan. Vrnili se je in prinesel domov, kar je bilo najboljšega. Kjer je zgrabil, se je pokazala luknja v skledi, tako da je gostilec kmalu obnemogel. Toda fanta to ni motilo, mislil je le na svoje.

Proti večeru bi se moral pričeti ples. Fantu, ki si je nabral polno naročje dobrot, se je zahotelo gledati, in je šel z drugimi ljudmi v gornje prostore. Stisnil se je v kot, naj bo kakor hoče, da ga plesalci ne bi pomenčali. Nazadnje se je moral postaviti pred druge, ker si ni

se mu je boja in komaj komaj da se ni dvignil ter zakričal nanje.

Jezdci pa so v lahnem diru šli mimo. Čul je pogovor, razločil ime Hilbudij, si cer pa ni razumel ničesar, ker so govorili grški. Počasi so se oddaljevali udarci kopit. Iztok se je oprezno in neslišno dvigal v grmu, tako dolgo, da je prirasla njegova kodrasta glava skozenj, kakor bi se dvignila sončnica in se ozrla za odhajajočim bleskom konjenikov.

»Če zavijejo v hrib in dobe naše konje!«

Te misli se je prestrašil. Kakor kip je stal sredi grma in ni se mu rodila pametna misel. Ali polagoma se je umiril. Konjiki so krenili na desno k potoku. Napojili so konje, prebredli vodo in se spustili na drugem kraju v klanec. Iztok se ni ganil, dokler niso izginili v goščo.

Lahko bi bil pozval sedaj tovariša, da bi se vrnili do konj in odšli naglo domov javit, da bizantinska vojska ni daleč. Toda Iztoka je gnalo naprej. Morda za onim hribom tabori Hilbudij! Preštel bo njegove vrste, se vrnili in naznanil važno vest o vojski.

Vil se je kakor mačka in gnal dalje po najvišji travi, se skrival za grmičevje, se plazil po vseh štirih, pa spet tekel, kadar je bil dosti v zavetju.

Sonce je tonilo, ko je stal pred gričem — izmučen in truden, da so se mu tresle mišice na stegnih.

Če sta tovariša prišla?

Zaskoval je.

upal biti zadaj v gneči. Tu je stal in gledal in se zelo zabaval. Toda ko je plesala samo nevesta, je vihralo njeno krilo visoko in mu odtrgalo klobuk z glave. Konec je bilo fantove nevidnosti. Stal je tu obložen z vsakovrstnimi dobrotami. Ko se je poglelo začudenje med ljudmi, je moral do pičice razložiti, kako se je to zgodilo.

Končal je in vzel v zakup pošteno mero udarcev. Ni rekel besedice, temveč je vrnil ukradene pogače, krofe, torte, potice, pečenke in klobase, razen tistega, kar je že pojedel. Tako ni imel prida pridelka pri vsem svojem trudu. Čarobnega klobuka pa ni nihče nikoli več videl.

Orel in miš

Orel je letel nad zajcem in ga hotel ujeti. Zajec se je skril v neko luknjo v gozdu. Ni pa mogel skriti tudi svojih uhljev. Piršala je miš in mu jih začela griziti. Zajec se ni upal premakniti in je rekel miši:

— Ne grizeš mi ušes ti, ampak tisti, ki leti nad nama in mi ne da, da bi vstal.

Iz strahu korajža

Dva brata sta drvarila v gozdu. Poleti je bilo in vroče. Ožejala sta. Pa stopita v dolinico, ob njenem koncu je bil mrzel studenec, tesno je bil zagrajen ob straneh s skalami, da ni moglo sonce do njega — zato mu je bila voda hladna. Prvi brat je bil drobne glave, legel je in se napil do mile volje. Potem se je umaknil bratu, ta je imel bučo bolj široko, ušesa košata, teže mu je šlo, da jo je stisnil do vode. Pa ko se je napil, mu nesrečna buča ni mogla nazaj. Košati ušesi sta se mu bili zagodili za kamnito steno.

Napenjal se je in jokavo stokal: »Ojoj, ojoj!« Brat je bil nevoljen in mu je prigovarjal: »Korajžen bodi! Če ti je šla betica noter, bo šla tudi ven — ta čas se ti ni poredila! Kar butni kvišku!«

Oni pa se je bal za žlahtna ušesa, da se mu ne bi potrgala, in prelepo prosil brata, naj se ga usmili, ojoj, ojoj, urno naj stopi domov po pomoč in orodje, da bodo ob strani odkruli skalo in pomagali glavi iz stiske!

»Sram te bodi — šlapa si!« se je zakregal brat. »Naj pa bo in grem! Toda pazi,

OTON ZUPANCIC:

Na Jurjevo

Belokranjski običaj

Od hiše do hiše hodimo,
zelenega Jurija vodimo,
on pomlad v deželo prinesel je,
vso zemljo z zelenjem potresel je.

Zima, zima, ajd za peč
celo leto leč!

To šibo za streho shranite
da z njo se požara branite,
strahuje poredno vam dečico
in vabi k hiši vam srečico.

Sreča, sreča, pridi k nam,
glej, odprt je hram!

Ker take darove vam nosimo,
od vas jih v zameno prosimo:
imate kaj bele pogačice?
ne branimo tudi se kračice.

bodi jajce, bodi hleb,
v naš izgine žep!

Bogato gorica obrodi vam,
bogato se polje oplodi vam,
podeli Bog kruha vam belega,
vsi lica bodite veselega.

Mi zdaj moramo drugam —
hvala, hvala vam!

F. S. FINZGAR:

Očetova veljavnost

Ko sem hodil drugo leto v šolo, smo dobili nalogo, ki je seveda nisem naredil. Šel sem rajši z drugimi dečki na gmajno orehe klatit. Kar nas je prišlo naslednji dan v šolo brez naloge, smo bili zaprti, kajpak. Zato sem zamudil doma obed.

»Kod si hodil?« mu vpraša oče. Hudo je bilo povedati po pravici. Toda laž mi je oče tako pristudil, da se nisem mogel zlagati. Še danes jo sovražim.

Mati je postavila predme skodelico postane jedi, oče pa je segel po klobuču hodničnega sukanca, odtrgal dolgo nit in mi velel: »Nogo!« Dvignil sem nogo in strahoma čakal, kaj bo. Oče me je ote-

zel za nogo na nitko in me privezal k javorovi mizi.

»Tako! Sedaj boš pa doma zaprt, da boš vedel, kaj je tvoja dolžnost.«

Pahnil je predme torbico s šolskimi knjigami in odšel z vsemi drugimi iz hiše na travnik nakladat otavo. Hišna in vežna vrata je pustil nalašč odprta na stežaj.

O, ali veste, kaj se pravi tlačiti na vozu seno, otavo v soncu — in potem še jahati domov grede na konju? Če ne veste, vas pomilujem, kakor sem — ubogi jetnik — pomiloval tedaj samega sebe. Toda nitke se nisem upal odtrgati. Oče me je otevel, in po pravici! Tudi pajčevina bi me bila držala.

FINSKA NARODNA:

MEDVED SODNIK

Nekoč so se spri volk, lisica, zajec in mačka. Poklicali so starega medveda, da bi jim bil za sodnika.

— Za kaj pa gre? jih je vprašal medved.

— Prepriamo se o tem, kdo izmed nas pozna največ načinov, da bi se izmazal iz stiske, če je življenje v nevarnosti, so odgovorile živali.

— Koliko načinov poznaš ti? — je vprašal medved najprej volka.

— Sto, je odgovoril volk.

— In ti? — je vprašal lisico.

— Tisoč.

— Pa ti? — se je obrnil medved k zajcu.

— Mene rešujejo samo moje noge — je odvrnil zajec.

Navsezadnje je prišla vrsta na mačko.

— No, kako je pa s teboj?

— Jaz poznam en sam način! — je skromno odgovorila mačka.

Storasti sodnik je bil v zagati. Ni mogel takoj razsoditi, ampak se je odločil, da bo preskusil, kako se te živali znajdejo v nevarnosti. Vrgel se je na volka in ga popadel za goitanec. Le malo je manjkalo, pa bi ga bil zadušil. Ko je lisica videla, kako slaba prede volku, se je zdržnila in se pogrnala v tek, toda medved jo je ujel za rep. Brzonogi zajec je šinil pokonci in ni bilo videti nič drugega, kakor njegove bele tace. Mačka je pa smuknila na drevo in se vsem skupaj posmehovala.

— Tisti, ki je poznal sto načinov, bi bil

kmalu zadavljen, tisti, ki jih je znal tisoč, bi skoraj ostal brez repa, brzonogi se pa menda še sedaj ni ustavil. Samo eden — kar poglejte si ga, sedi mirno na drevesu in se vsem skupaj posmehuje. Tu mu ne more nihče do živega!

HRVATSKA NARODNA:

Ošabnež

Nekdo je nabral v gozdu suhljadi, si jo naložil na pleča in jo odnesel v mesto napradaj. Suhe veje so bile dolge in zato je vplil:

»Hej! Umaknite se!«

Sreča ošabneža, ki se mu ni hotel umakniti. Veja se mu je zataknila v suknjič in ga raztrgala. Ošabnež se je razjezil, možaka tožil na sodišču in zahteval, da mu plača škodo.

Sodnik je nekajkrat vprašal možaka, naj pove, kako je bilo, toda le-ta ni rekel niti besedice.

»Zakaj si mi pripeljal tega človeka!« vpraša sodnik ošabneža. »Kako naj se pomeniva?«

»On se samo dela, da je nem, gospod sodnik,« je odgovoril ošabnež. »Ko je nosil drva, je na ves glas kričal: »Umaknite se! Umaknite se!«

»I, če je tako kričal, zakaj pa se nisi umaknil?« je rekel sodnik in toženca oprostil.

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmiv
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Oglasilo se je prav blizu na desni in levi isto skovikanje.

V kratkem jih je združila temna loza. Plezali so neslišno po strmi rebri in, še preden je izginilo sonce, so bili vrh griča. Poslušajo. Vse tiho. Nekaj ptičev se je splašilo z vej, daleč nekje je zakruncal divji prašič.

Uležjo se na zemljo in nastavijo uho na prst.

»Topot! Topot! Kopita!«

Vsi hktati so izgovorili.

Iztok vstane in spleza na drevo.

»Donava!«

Vzkliknil je skoraj glasno.

Pred seboj je videl prostrano ravnino. Oklepaj jo je v soncu žareč okvir — široka reka. Tam za ognjenim okvirom, prav na mestu, kjer je ležala čez vodo dolga črna proga — most —, se je dvigal iz temne lise dim.

Tovariša sta se razveselila; kakor divja mačka sta se oglašila in začudila.

Iztok se je oziral, od kod klopitanje kopit. Še enkrat so se vneli sončni žarki in žareča ploskev je izginila. Prav takrat je tudi Iztok zapazil troje lučk, ki so se bližale hribu. V silnem skoku so se vračali jezdec pozvedovalci in se drevili krog hriba v ravnino, da bi čimprej dospeli v tabor.

Iztok je vesel in srečen zlezal z drevesa.

»Če so konjiki ovohali naše gradišče?«

»Strašno gonijo! Važna poročila neso.

Vrnimo se!«

»Počakajmo še in odpočijmo se neko-

liko! Mesec vzide. Rado nam privede konje naproti, morda še kaj čujemo in vidimo.«

Mladci so legli v mah, vgriznili v kose ovčjega sira, si poiskali sladkih korenin in tiho govorili junaške besede.

Naglo je legel mrak na zemljo. Na vzhodu se je že dvignil mesec, še ves blede. Njegovo prepalo lice se je še balo sončnih žarkov, ki so jemali v rdečih plamenih slovo po nebu. Topot konj je že zdavnaj obmolnil.

»Pojdimo! Svarun je naročil, da se vrnimo z nočjo,« sta silila mlada.

Iztok pa ni hotel. Z mladeniško svoje glavnostjo se je veselil, da zapoveduje — prvičkrat v življenju. Zato se ni zmenil za očetovo naročilo. Hrepenel je po slavi in še važnejših novic bi bil rad prinesel v tabor.

»Ne gremo še. Če pride Rado s konji, počakajte me, jaz pa pojezdim za onimi tremi prav do mosta.«

Tovariša sta osupnila.

»Pomisli, Bizantinec ga straži! Ujamejo te.«

Iztok se je na glas zasmel, da sta se tovariša plašno ozrla.

»Morana ti prizanesi! Iztok, ne tvegaj! Stribog naj popihne tvoj prešerni smeh Hilbudiju na uho! Besi naj dvignejo volkodlake v šumi, pa nam zaskočijo pot in nas zvodi!«

Tovariš, ki je tako govoril, je nehote segel z roko za vrat, kamor mu je bila obesila mati tri mogočne merjaševce ok-

le, da bi ga čuvali pred uroki in besi.

Iztok se je prevallil vznak in na licu je obsvetila medla mesečina smeh, poln dvoma. »Morana — besi — volkodlaci —« so šepetale ustnice. Da bi mu ti mogli škodovati? Vera očetov... pa vendar... Zakaj se jih ne boji Hilbudij?... Zaklopil je oči, na čelo si je položil sklenjene roke in molil z vročim vzdihom k Svetovitu, naj ga potolaži on, ki hkrati zre na vse štiri vetrove, ki vidi v temni noči in gleda v jasno sonce, pa se mu ne skalijo oči...

»Tra-tra-tra!«

Vsi trije planejo na noge.

Vnovič: »Tri-tra-tri-tra...«

Od daleč so se čule trombe.

Iztok je bil v trenutku vrhu drevesa. Napenjal je sokoje oči, zapicli jih je v črno liso za Donavo, kjer je prej videl dim. Mesec je razžaril okolico. Zazrl je v motni luči, da se usipljejo z onega vzvišenega prostora svetlikajoče se lučke. Vedno več — proti reki se zibljejo.

»Hilbudij prihaja z vojsko!«

Iztok je planil z drevesa, v divjem teku so se zapodili po bregu in skokoma bežali naravnost proti griču, kjer so bili konji.

»Da bi prišel Rado!« je siknil Iztok in se pognal čez grm.

»Čuj, volk je zatulil!«

»Rado prihaja. Blizu je že. Hitro proti njemu.«

Vsi trije so se drevili s podvojeno silo v smeri, od koder so čuli volčje tuljenje.

Oglasil se je zdaj pa zdaj kdo izmed njih, volk se jim je odzival, bliže in bliže so prihajali drug drugemu. Kmalu so začeli hrzanje konj in šum trave. Oddihali so se in šli korakoma. Od daleč so že videli črne sence, ki so se hitro gugale po ravnini.

Iztok se je ustavil.

»Tovariši! Ne skušajte se z mojim konjem! Veste, da je najboljši, kar jih je v taboru. Do jutra lahko prijezdite v gradišče, jaz pa moram biti prej tam, da se hitro dvignejo bojovníki in gremo nad Hilbudija!«

Komaj jim te to sporočil, že so zahrzali konji tik pred njimi. Iztok je planil kakor ptica na svojega vranca. Ta se je vzpel in obrnil na zadnjih nogah, ko je začutil gospodarjevo roko na brzdah. Zavihrala je griva in kakor misel sta zletela preko poljan. Nekaj krat je konjič ponehaval v skoku, kakor bi vpraševal, čemu ta pogon. Ali Iztok ga je stisnil s koleno, da je globoko zahrpel, povodci so se nategnili in tedaj je žival razumela, da ta ježa ni šala, da je treba planiti na življenje in smrt.

Kakor bi pal iz oblaka, je tresčil Iztok na sredo Svarunovega taborišča.

»Hilbudij, Hilbudij prihaja!«

Divje je zakričal, vsi šotori so se prebudili, završalo in zašumelo je med vojščaki, rogovu so zatrobili. Iztokov vranec pa je zatrepetal in se s krčevitimi utripi zgrudil ob ognju; iz nozdrvi mu je brizgnila vroča kri.